

De l'adaptació i resiliència a la justícia i solidaritat climàtica (debat obert)

Núria Pedrós Barnils

Institute for Public Health and Nursing
Research
Universitat de Bremen
Alemània

Prada, 23 d'agost de 2024

Avui dia a nivell polític hi ha un consens **gairebé** general sobre el canvi climàtic:

- 1992 Convenció Marc de les Nacions Unides sobre el Canvi Climàtic
- 1997 Protocol de Kyoto
- 2015 Acord de Paris (1.5/2 °C)
- Conferència Annual dels Partits (COP)

United Nations
Framework Convention on
Climate Change

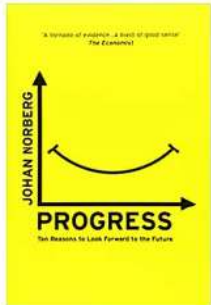

Novembre 2024

Tot i això encara hi ha negació política

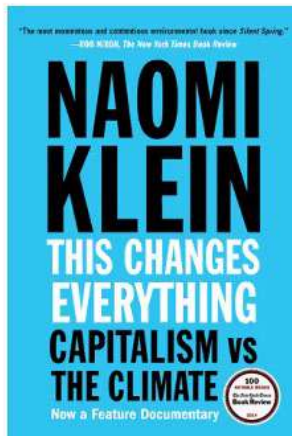
Segueix havent-hi molts problemes mediambientals, però si fem una ullada a la realitat del món desenvolupat, sembla clar que els escenaris imaginats als anys 60 i 70 no han cristal·litzat... Per què no s'ha produït el desastre ecològic anunciat pels més pessimistes? En primer lloc, perquè la millora de les condicions de vida ha canviat les preferències i els valors socials. **Si a curt termini hem de triar entre garantir el benestar dels nostres fills o preservar un bosc o un riu és clar que no hi haurà gaires dubtes.** Però, a mesura que augmenta la riquesa i milloren les nostres perspectives de futur, ja ens podem preguntar si volem més diners a la butxaca o si renunciem a una part d'aquesta riquesa a canvi de tenir boscos o rius més nets.

Johan Norberg (traducció pròpia de l'anglès)

2017 Trump va retirar-se de l'Acord de Paris
2021 Biden va demanar ser readmès

Els nostres sistemes econòmic i planetari estan actualment en guerra. O per ser més precisos, la nostra economia està en guerra amb múltiples formes de vida a la Terra, inclosa la humana.

El que el clima necessita per evitar el col·lapse és una reducció del consum de recursos per part de la humanitat. El que el nostre model econòmic exigeix, però, és seguir expandint-nos econòmicament.

Només es pot canviar una d'aquestes dues regles oposades i, evidentment, no és la de les lleis de la naturalesa.

Naomi Klein
(traducció pròpia de l'anglès)

Canvi climàtic

(in)justícia climàtica

Qui té més
responsabilitats envers al
canvi climàtic?

Qui pateix més les
conseqüències del canvi
climàtic?

Justícia climàtica

→ Justícia climàtica:

- Justícia legal: accions legals responsabilitats i conseqüències del canvi climàtic
- Equitat climàtica: desigualtats poblacions Nord i Sud global respecte a les responsabilitats i els efectes del canvi climàtic

Justícia climàtica

→ És justícia ambiental i justícia social

Justícia ambiental	Justícia social
<p>La natura, el medi ambient i els seus serveis són elements del bé comú, implicant drets, deures i obligacions legals per a tothom</p> <p>La llibertat per a explotar un recurs del medi ambient acaba on amenaça a la resta de recursos</p>	<p>Igualtat, equitat, redistribució de recursos</p>

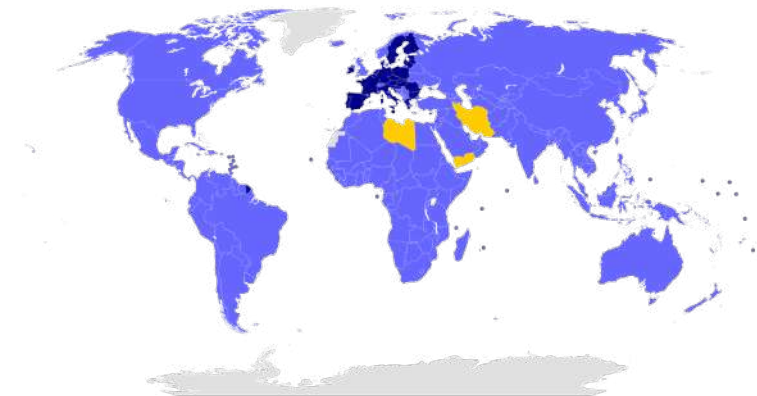
Justícia climàtica – història breu

- 2000, La Haia, sisena conferència dels partits (COP 6), primera menció:
 - “El canvi climàtic és un assumpte de drets”

- 2002, en la Cimera de la Terra de Johannesburg, varies ONGS, els 27 Principis de Bali sobre la Justícia Climàtica:
 - **Deute ecològic** dels països industrialitzats i de les empreses multinacionals
 - **Responsabilitat jurídica** de les indústries petrolieres i mineres
 - **Indemnització** a les víctimes
 - **Dret de les generacions futures** a un clima estable

→ Acord de Paris (2015)

- En el preàmbul es parla sobre justícia climàtica
- Mantenir l'augment de la temperatura mitjana global en una mica menys de 2 °C per sobre dels nivells preindustrial (intentar 1.5 °C). Per aconseguir-ho els països haurien de reduir el 50% de les emissions de gasos d'efecte hivernacle fins el 2030
- 194 partits han firmat (98% emissions – tots els països excepte Iran, Líbia i Yemen)
- Cada país decideix el que han de fer per assolir l'objectiu de l'acord
- Es cobreixen aspectes com la mitigació, la adaptació, balanç d'emissions global - mercantilització atmòsfera)

Els Objectius del Desenvolupament Sostenible

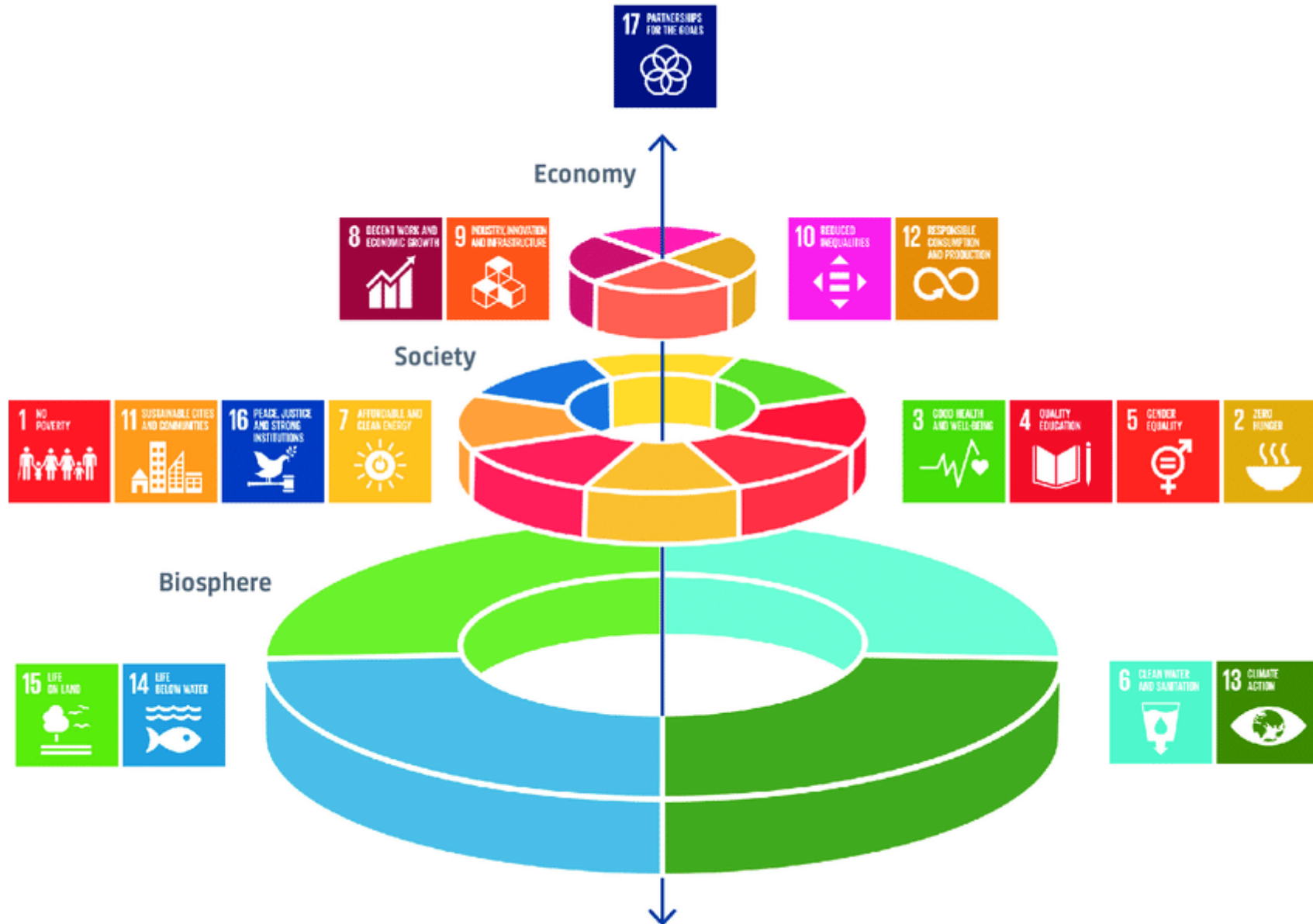
Els Objectius del Desenvolupament Sostenible

No pot haver-hi economia sense societat, ni
societat sense planeta terra

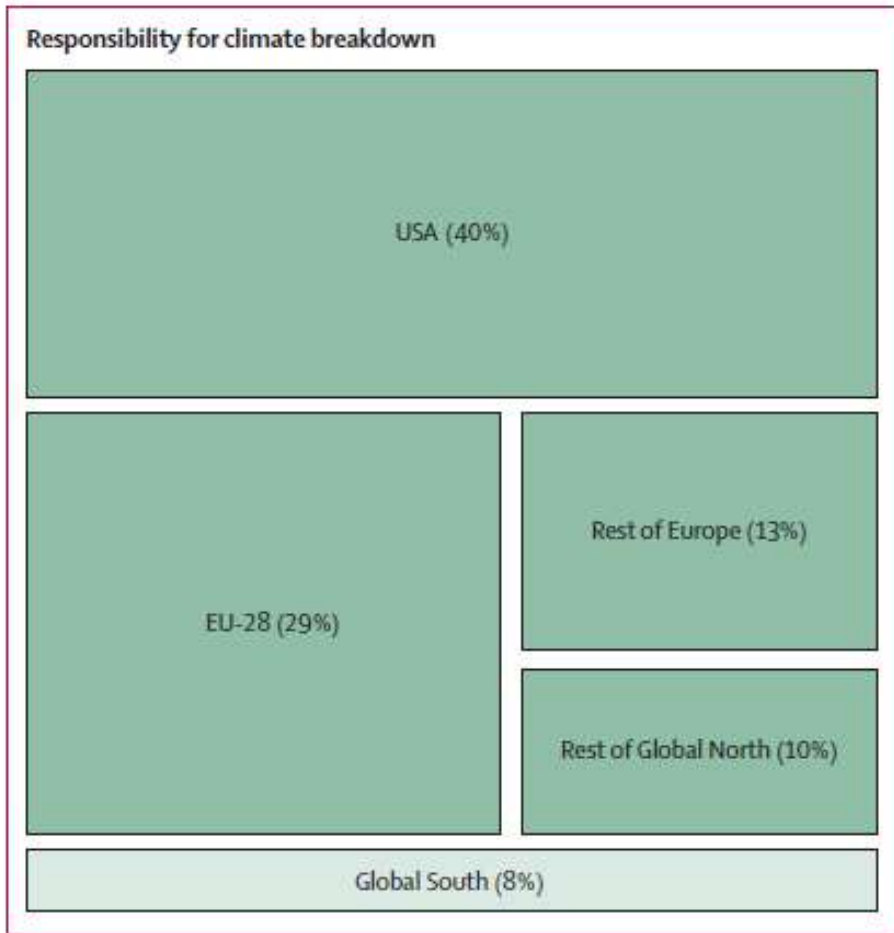

Quins països tenen més
responsabilitat en el canvi climàtic?

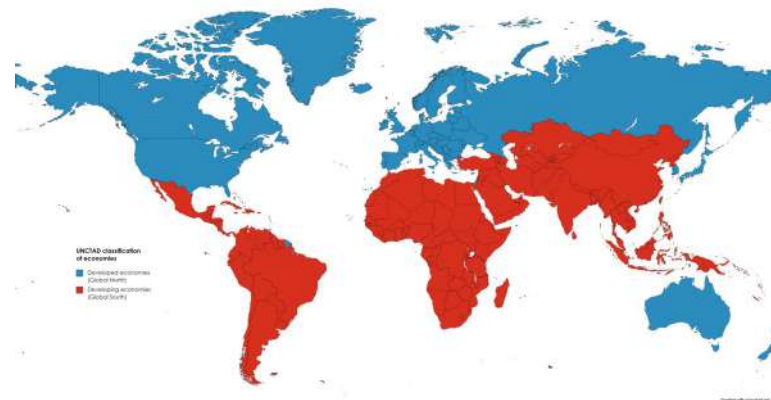

Responsabilitat emission carboni – països

(1850-2015)

- El nord global ha contribuït el 92% de les emissions (20% de la població hi viu).
- El sud global ha contribuït només el 8% de les emissions
- El nord global apropiat de l'atmosfera (colonialització atmosfèrica), per tant tenim un deute climàtic a la resta del món.

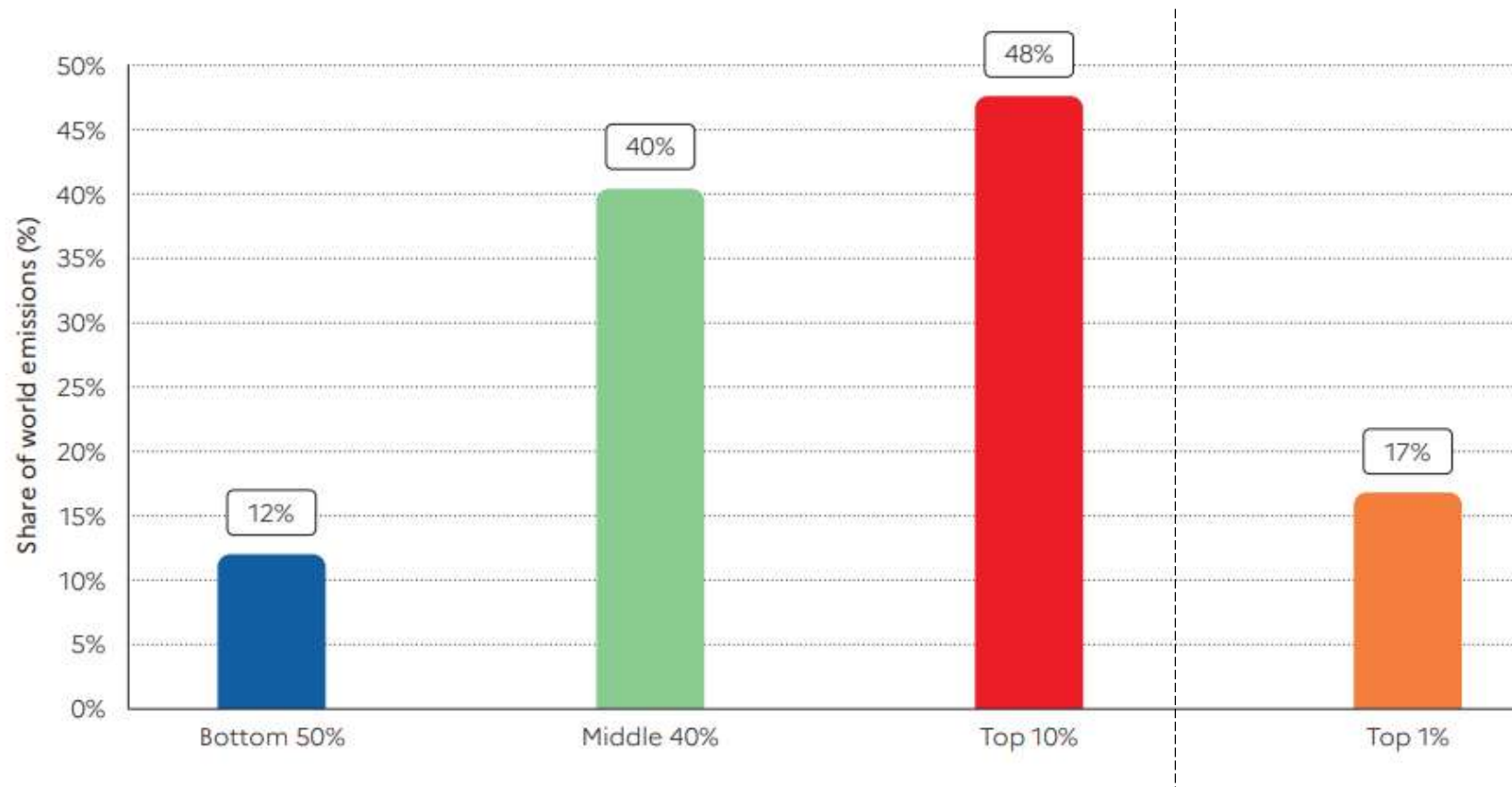

Jason Hickel, 2020

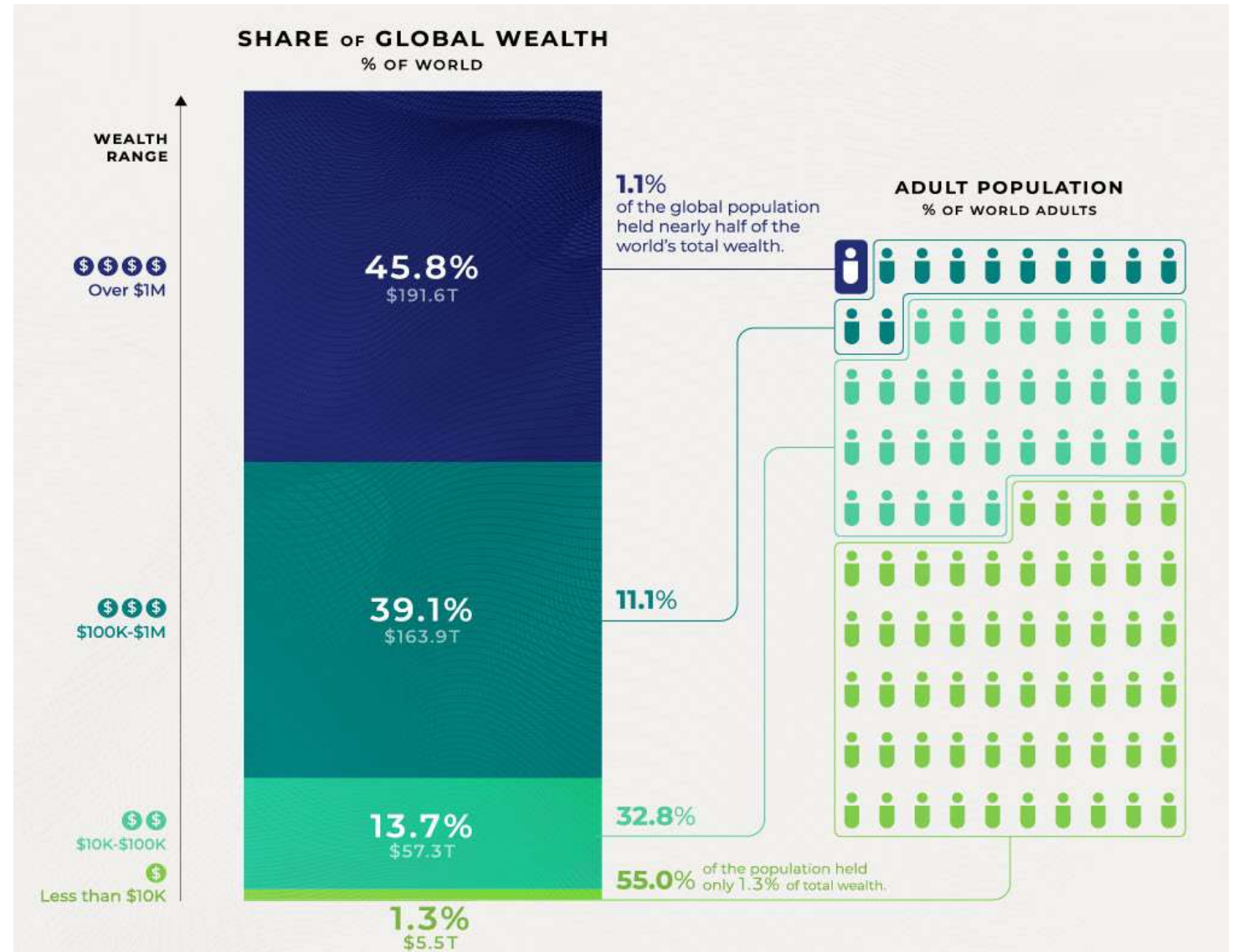
Quins grups socioeconòmics tenen més responsabilitat en el canvi climàtic?

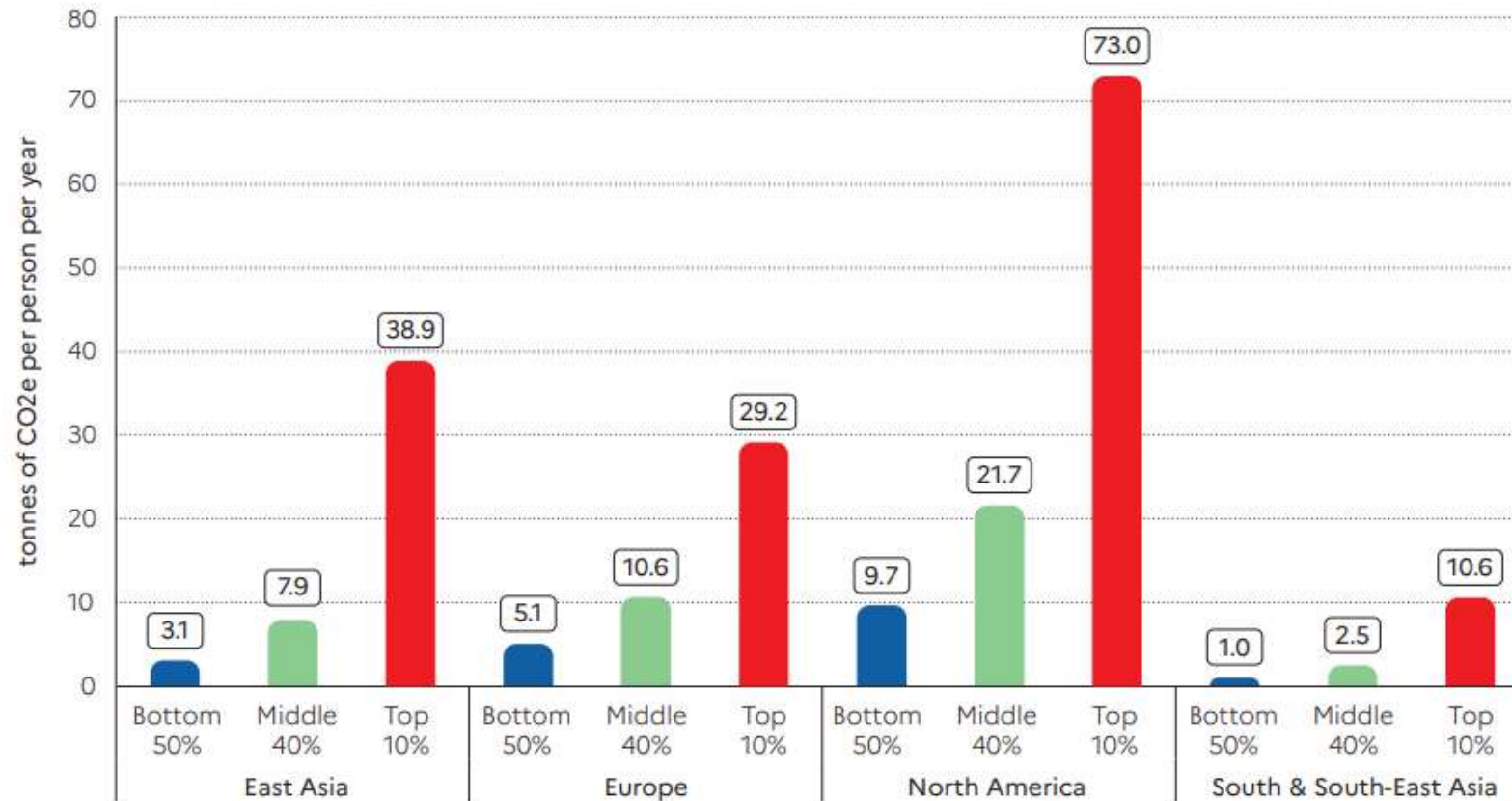
Emissions carboni per grup socioeconòmic (%)

Desigualtats socioeconòmiques....

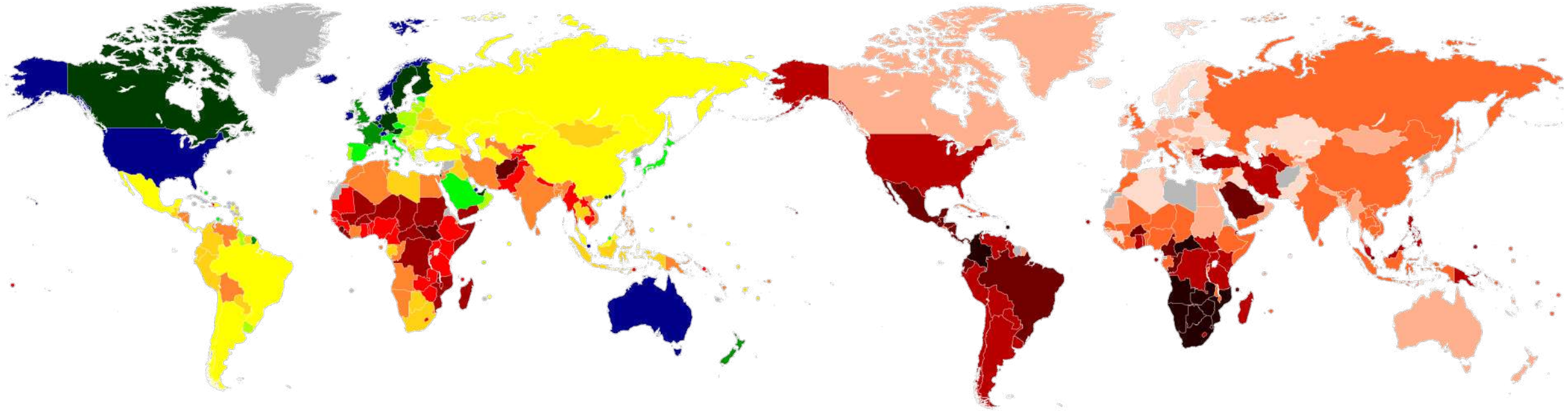

Emissions carboni per zones mundials i grups socioeconòmics (%)

PIB per càpita (2023)

Coeficient gini (2021)

>\$60,000 \$50,000-\$60,000 \$40,000-\$50,000 \$30,000-\$40,000 \$20,000-\$30,000 \$10,000-\$20,000 \$5,000-\$10,000 \$2,500-\$5,000 \$1,000-\$2,500 \$500-\$1,000 <\$500 No data

Above 50 Between 45 and 50 Between 40 and 45 Between 35 and 40 Between 30 and 35 Below 30 No data

I, nosaltres?

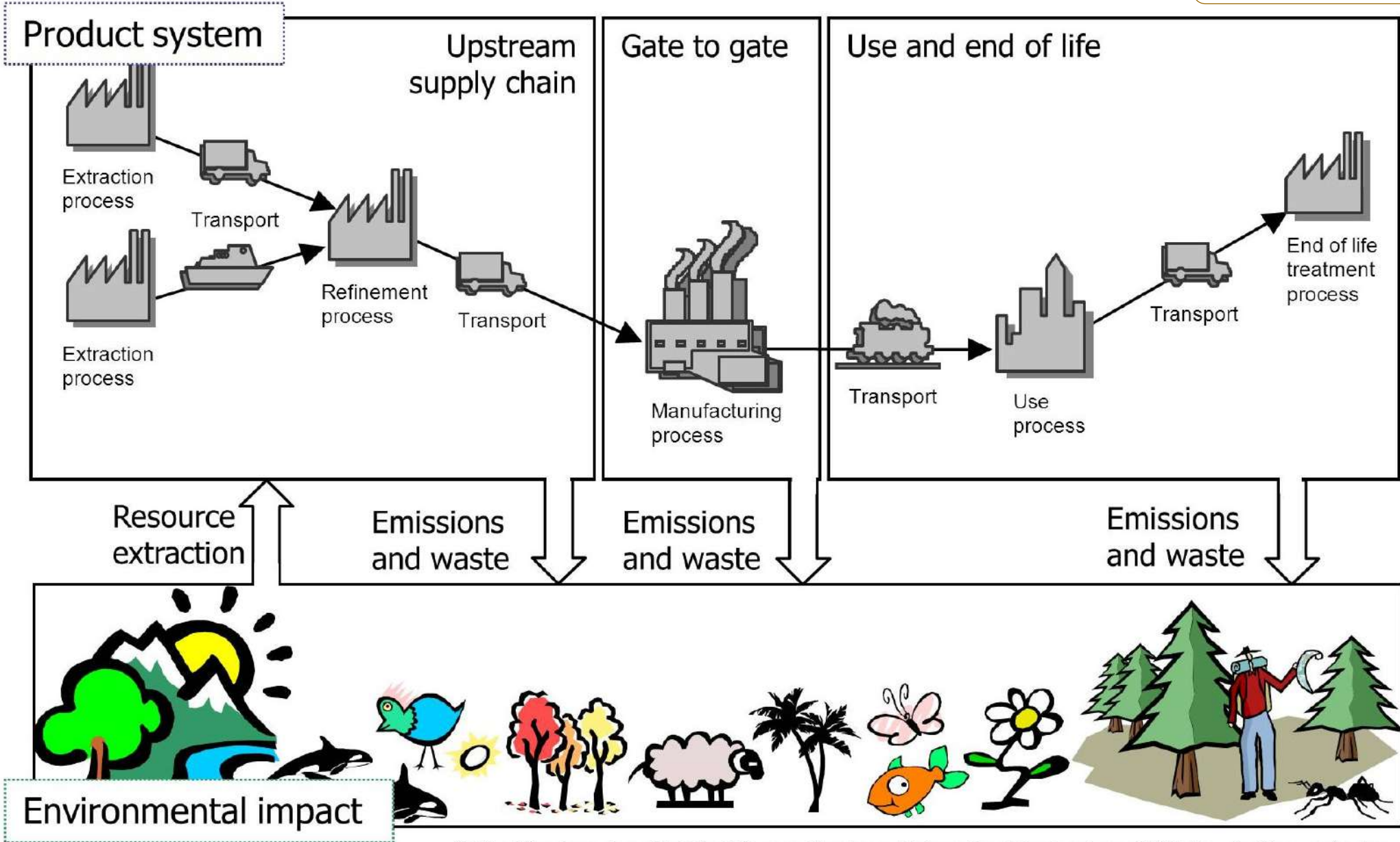
Quina responsabilitat tenim en en nostre
dia a dia?

Anàlisi de cicle de vida d'un producte

Metodologia per a avaluar l'impact total que té en el medi ambient la vida completa d'un producte

Anàlisi de cicle de vida d'un cafè sol

Estimar els recursos necessaris i residus produïts per a preparar un cafè sol amb una cafetera italiana

Quines poblacions pateixen més les conseqüències del canvi climàtic?

Desigualtats en els impactes en la mortalitat

Cumulative emissions of greenhouse gases, to 2002

WHO estimates of *per capita* mortality from climate change, 2000

Map projections from Patz et al, 2007; WHO, 2009.

La majoria dels impactes climàtics es produeixen al Sud Global.
S'estima que el 2030, el Sud global patirà el 92% dels costos globals del canvi climàtic (al voltant d'1 bilió de dòlars)

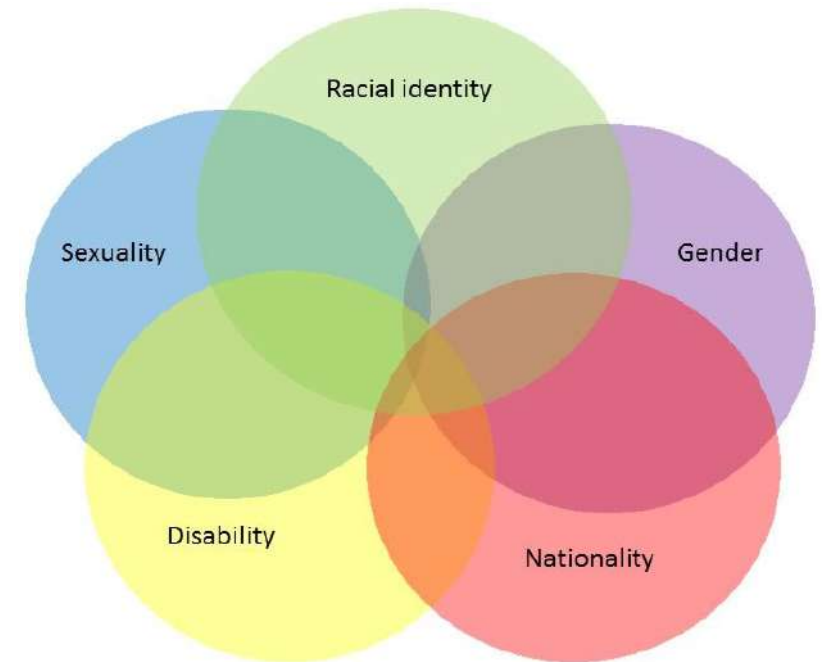
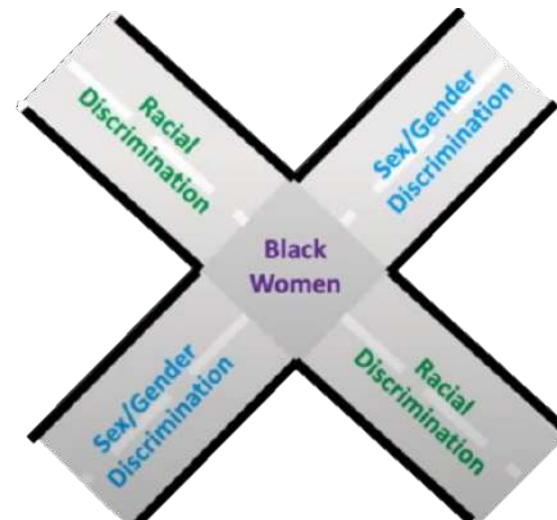
Un esdeveniment de meteorologia
extrema ens afectaria a tothom de la
mateixa manera?

Interseccionalitat

→ La discriminació que certs grups poblacionals pateixen només es pot entendre/estimar si es tenen en compte les diferents dimensions socials que componen aquesta persona.

Kimberlé Crenshaw, 1989

Interseccionalitat

Dona + migrant econòmica + vivint en un pis + viu de la recerca + meteorologia extrema (onada de fred)

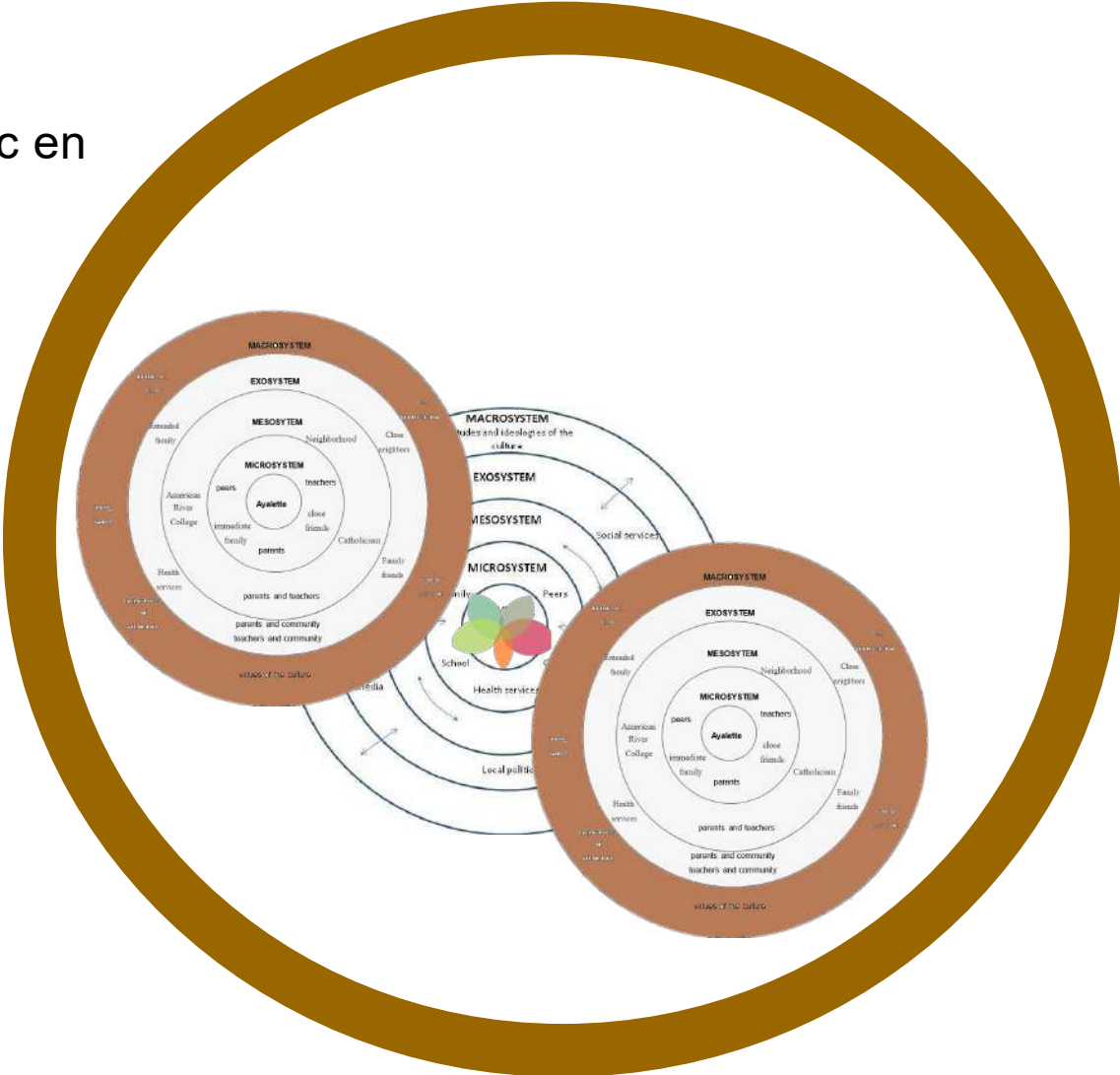
Dona + refugiada + vivint en un assentament informal + viu de l'agricultura + meteorologia extrema (innundació)

Interseccionalitat

→ No podem estimar els efectes reals que el canvi climàtic en certes poblacions sino tenim en compte ecològicament

dimensions socials individuals
situació país nacional
legislació països receptors
legislació internacional

Desplaçats internaiconalment a causa del canvi climàtic....

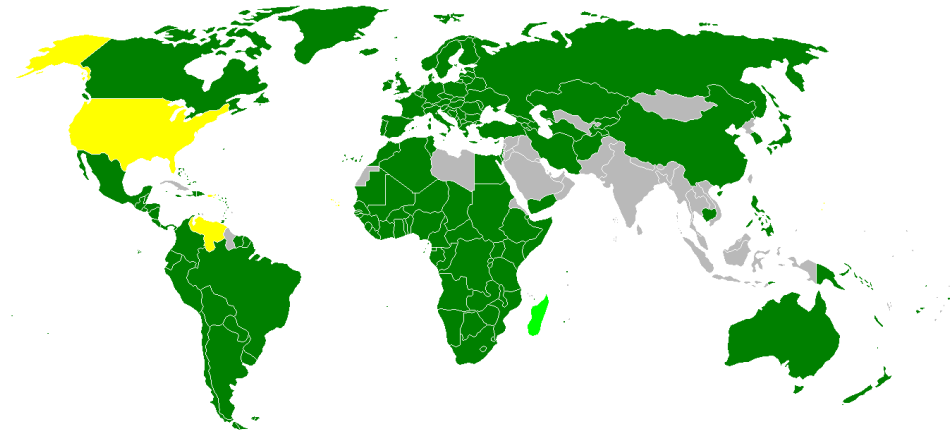

Refugiats climàtics?

Legislació internacional persones refugiades

→ La Convenció de 28 de juliol de 1951 relativa a l'estatut dels refugiats "Convenció de Ginebra de 1951", defineix que una persona refugiada és:

"Una persona que, a causa d'una por fundada de ser perseguida per raons de raça, religió, nacionalitat, pertinença a un grup social o d'opinió política en particular, es troba fora del seu país de naixement i és incapaç, o, a causa de tal por, no està disposada a servir-se de la protecció d'aquell país..."

Refugiats climàtics?

- Limbo legislatiu – no hi ha reconeixement internacional
- Reconeixement depèn de la legislació de cada país

Refugiats climàtics?

→ El **Comitè de Drets Humans de les Nacions Unides** defensa el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics que obliga als estats a **no retornar les persones que fugen dels impactes del canvi climàtic que amenacen la vida** i permet **presentar querelles** en contra dels països d'acollida, basades en els impactes del canvi climàtic que vulnerin el dret a la vida

Refugiats climàtics?

Conseqüències

L'arxipèlag de Fiji

Australia

Nova Zelanda

Canada

Suècia i Finlàndia

Refugiats climàtics?

Conseqüències

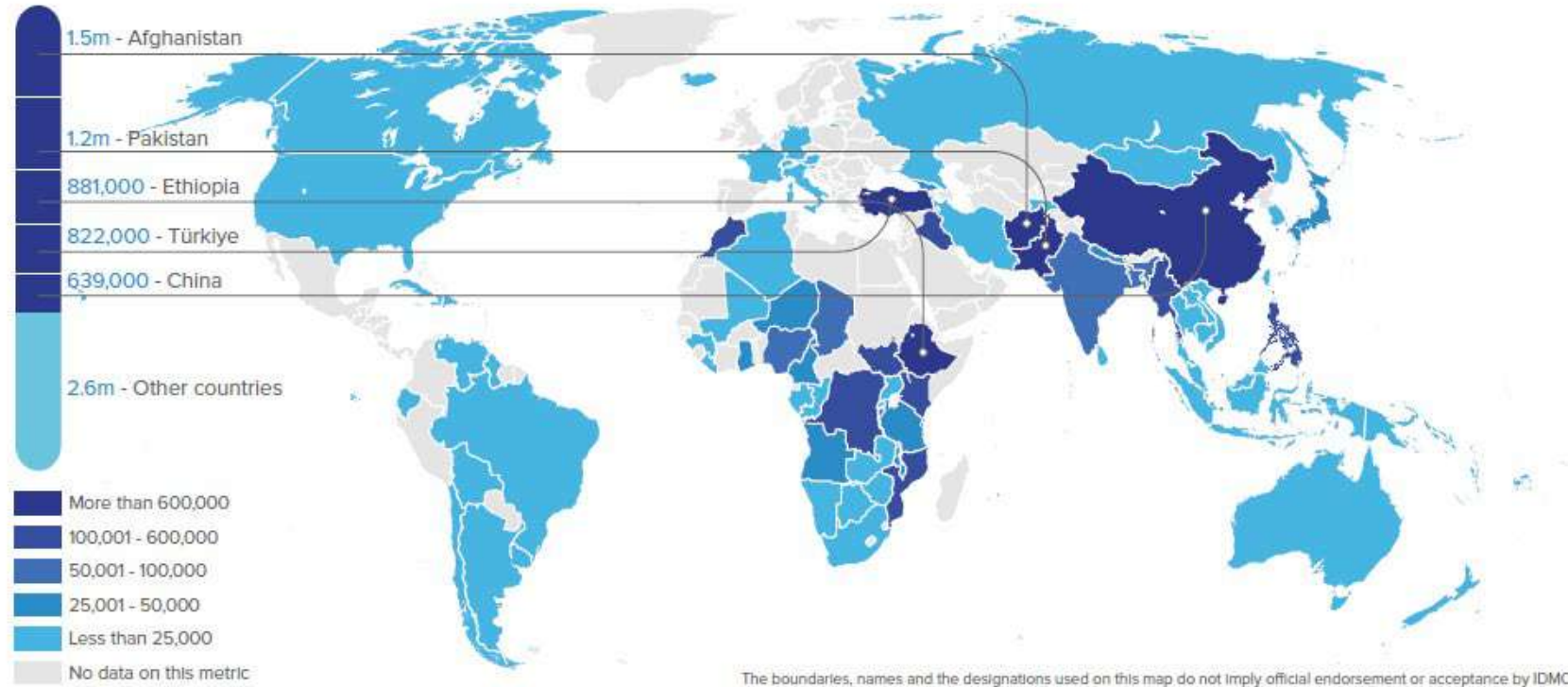

Dimensions?

Persones desplaçades internament degut a desastres naturals

“La majoria de les persones que es desplacen a causa dels efectes adversos del canvi climàtic i els desastres romanen dins del seu propi país, en alguns casos fugen i creuen fronteres”

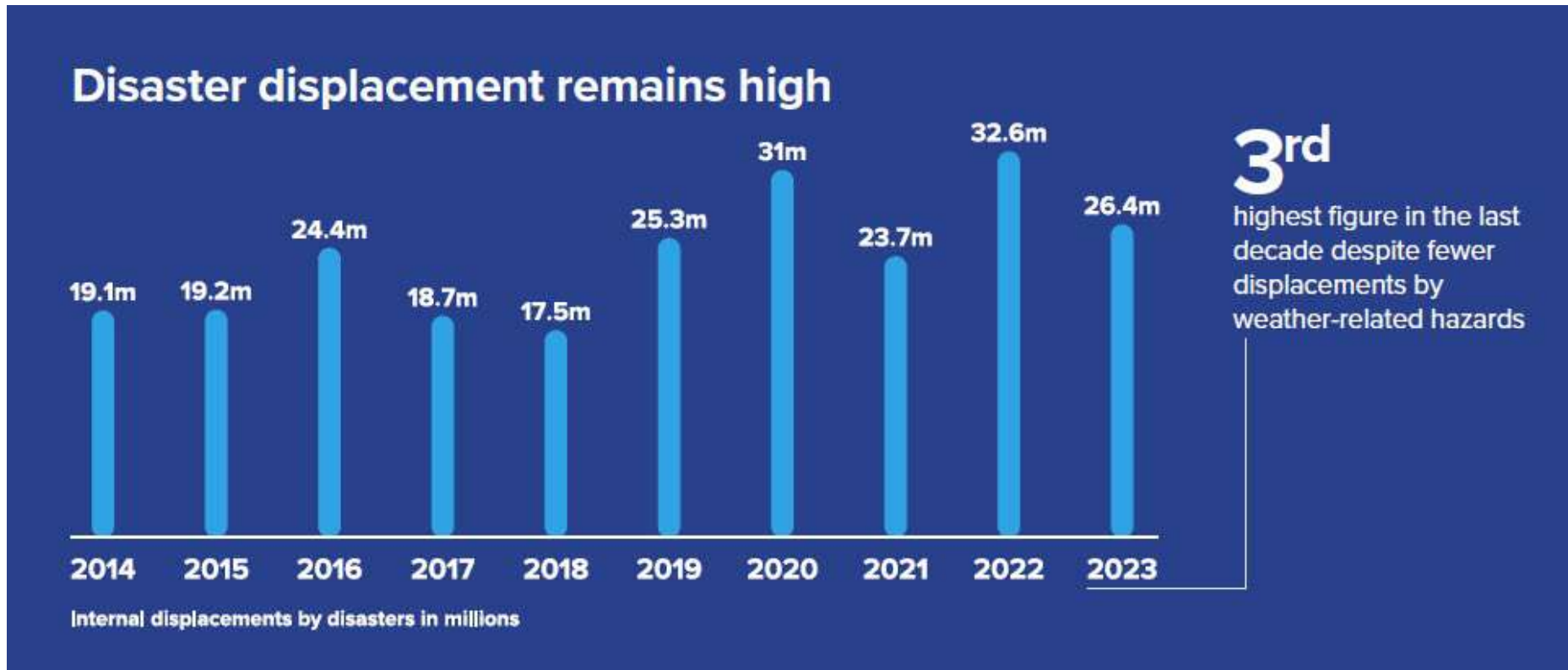
Persones desplaçades internament degut a desastres naturals (2023)

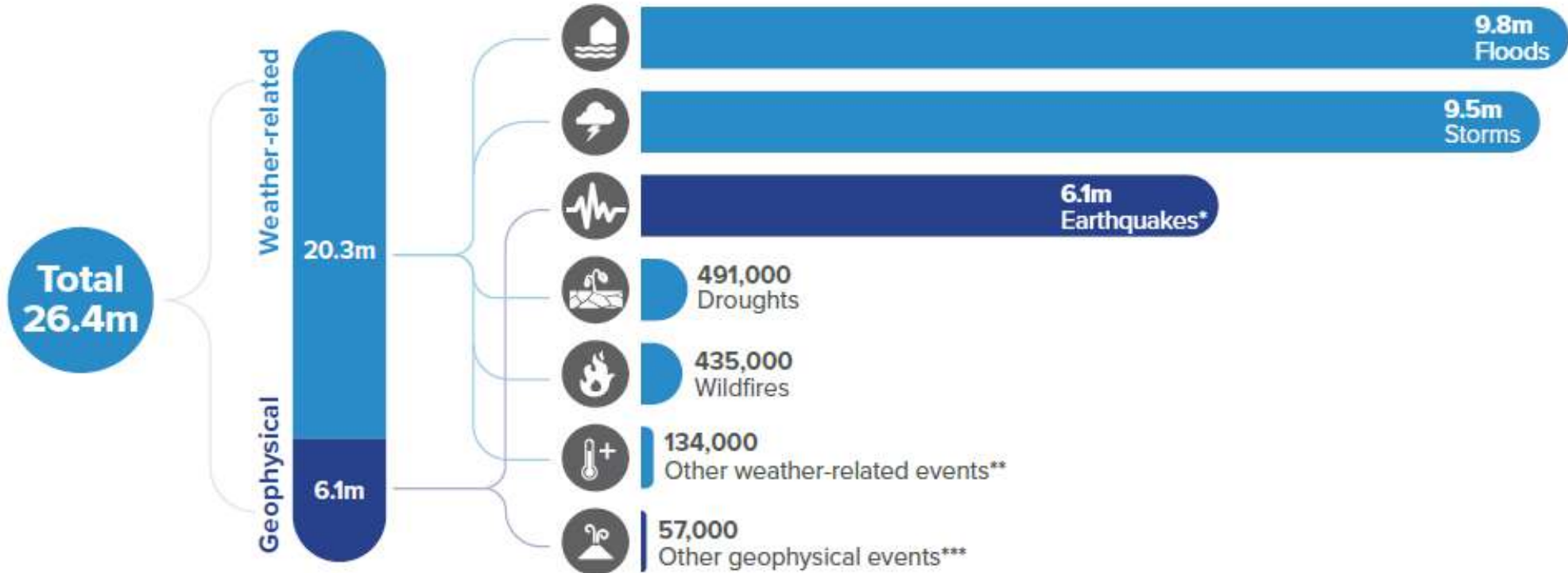
7.7 million
 Internally displaced people as a result of
 disasters in 82 countries and territories
 as of 31 December 2023

 -11%
 Decrease in the number of people
 internally displaced by disasters
 since 2022

Persones desplaçades internament degut a desastres naturals (2023)

Causes desplaçaments forçats interns (2023)

~1/4
 of all disaster displacements
 were triggered by earthquakes

1/3 reduction
 in displacements by weather-related
 disasters compared to 2022, in part given
 the end of La Niña and the onset of El Niño

Persones desplaçades forçosament degut a conflictes (2023)

Persones desplaçades forçosament degut a conflictes (2023)

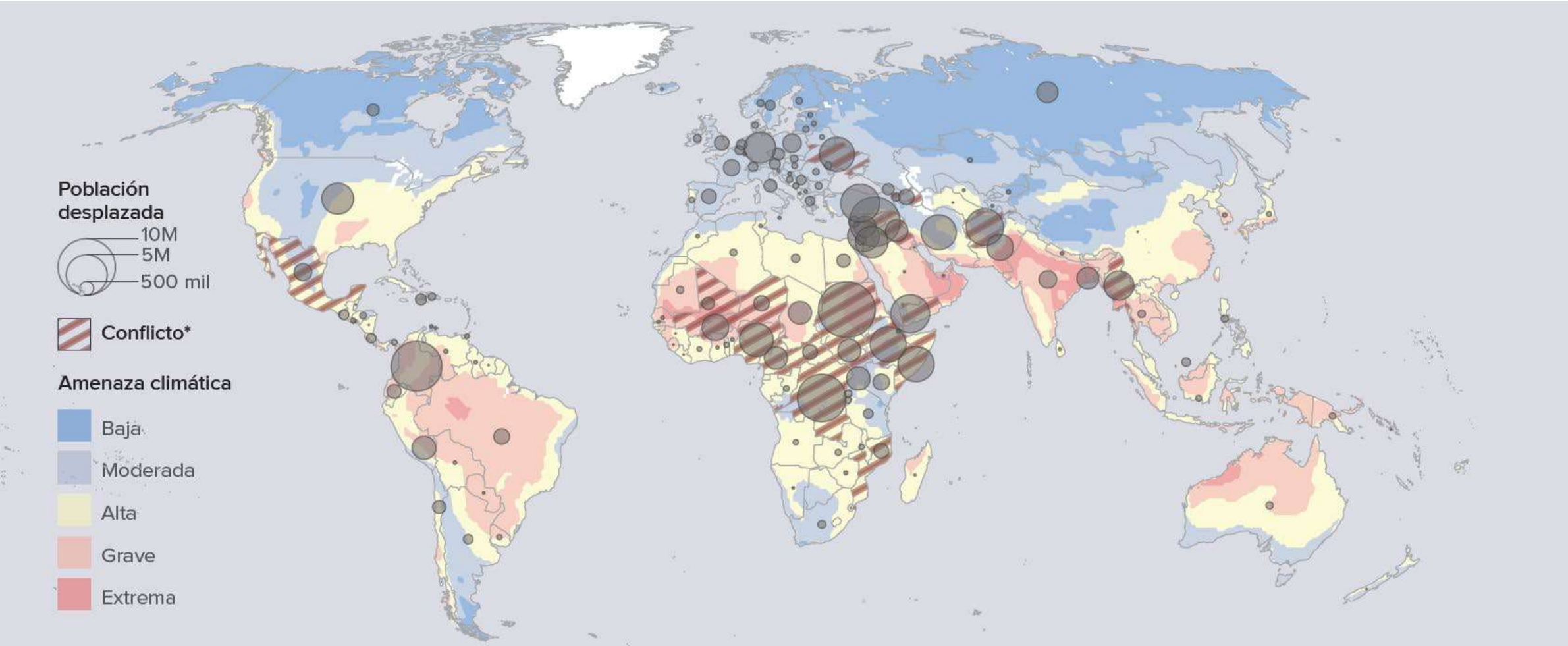
75% EN PAÍSES
DE ACOGIDA DE
RENTA MEDIA O BAJA

Los países de renta media y baja han dado acogida al 75% de las personas refugiadas en el mundo, incluidas otras personas que necesitan protección internacional⁵ Los países menos desarrollados dieron asilo al 21% del total.

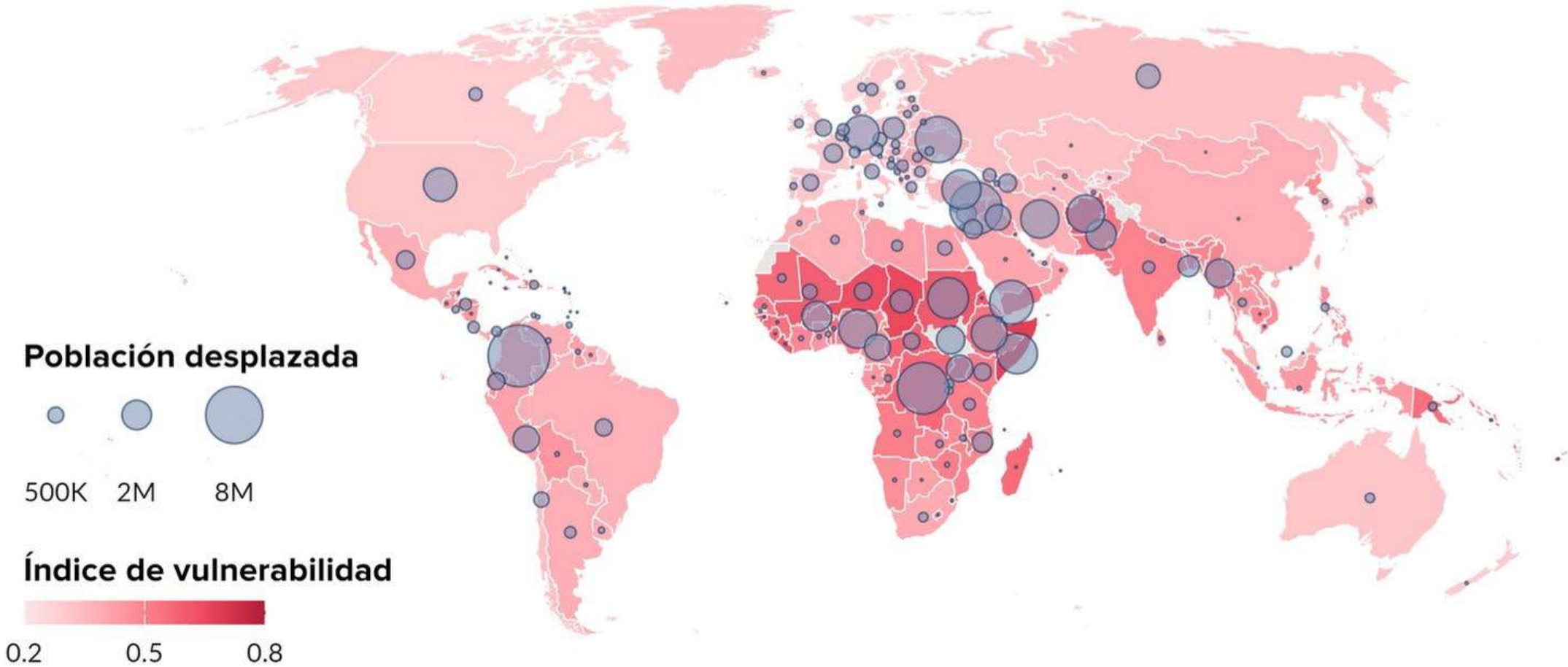
69% ACOGIDAS
EN PAÍSES VECINOS

El 69% de las personas refugiadas y otras que necesitan protección Internacional se encuentra en países que comparten frontera con su país de origen.

Amenaça climàtica, conflictes i població desplaçada (2023)

Vulnerabilitat-preparació climàtica, conflictes i població desplaçada (2023)

Index de vulnerabilitat – preparació al canvi climàtic

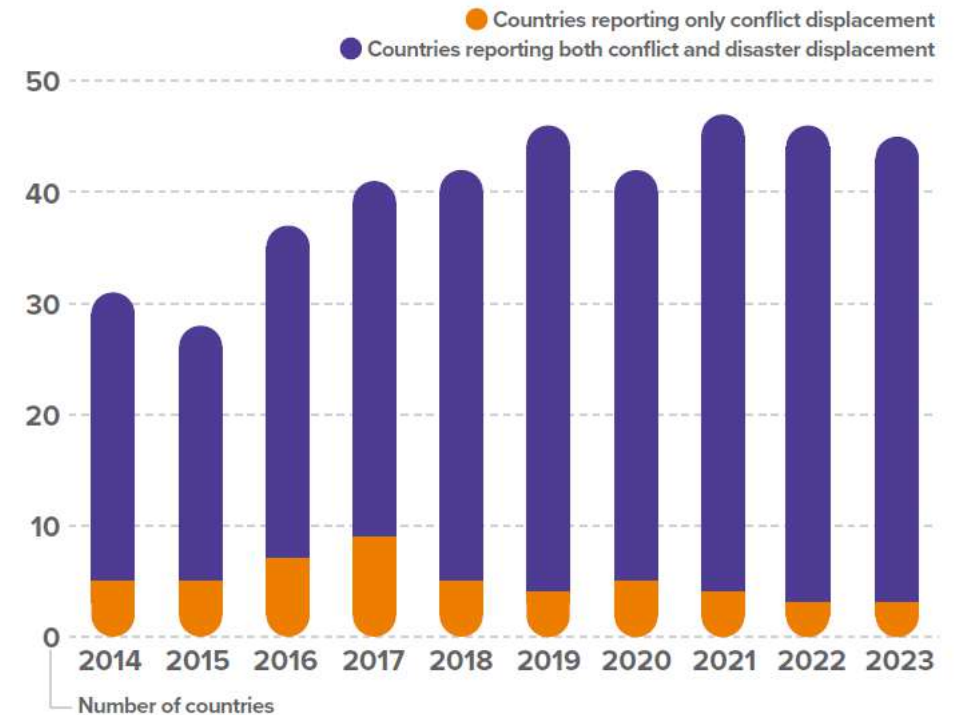
1	Norway	Upper	75.0
2	Finland	Upper	73.9
3	Switzerland	Upper	72.5
4	Denmark	Upper	71.9
5	Singapore	Upper	71.5
6	Sweden	Upper	71.4
7	Iceland	Upper	70.6
8	New Zealand	Upper	70.3
9	Germany	Upper	70.2
10	United Kingdom	Upper	70.1
11	Austria	Upper	69.7
12	Australia	Upper	68.9
13	Luxembourg	Upper	68.4
14	Canada	Upper	68.1
15	Republic of Korea	Upper	67.9
16	France	Upper	67.5
17	United States	Upper	67.4
18	Netherlands	Upper	66.6
19	Japan	Upper	65.6
20	Ireland	Upper	65.1
21	Slovenia	Upper	64.8
22	Czech Republic	Upper	64.6
23	Estonia	Upper	64.0
24	Belgium	Upper	63.7
25	Portugal	Upper	62.8
26	Spain	Upper	62.0
27	Israel	Upper	61.9

157	Guinea	Low	38.1
159	Angola	Lower middle	37.9
160	Myanmar	Low	37.7
161	Burkina Faso	Low	37.6
161	Malawi	Low	37.6
163	Bangladesh	Lower middle	37.5
163	Ethiopia	Low	37.5
165	Micronesia	Low	37.2
166	Sierra Leone	Low	37.0
167	Papua New Guinea	Low	36.8
168	Zimbabwe	Low	35.6
169	Burundi	NA	35.5
169	Haiti	Low	35.5
169	Niger	Low	35.5
172	Madagascar	Low	35.3
173	Uganda	Low	35.1
174	Congo	Low	35.0
174	Yemen	Low	35.0
176	Mali	Low	34.6
177	Liberia	Low	34.1
178	Somalia	Low	33.8
179	Afghanistan	Low	32.8
179	Sudan	Low	32.8
181	Guinea-Bissau	Low	32.5
182	Dem. Rep. of the Congo	Low	32.4
183	Eritrea	Low	30.8
184	Central African Rep.	Low	27.7
185	Chad	Low	27.0

Amenaça climàtica i conflictes

- 42 dels 45 països/territoris on hi ha persones desplaçades internament a causa de conflictes també hi ha persones desplaçades internament a causa de desastres naturals
- Entre altres països destaquen: República Democràtica del Congo, Somalia, Sudán, Siria y Yemen.

70% IDH baix o mitjà

Grans sequeres, 2018-2019, nord del país

Inundacions (El Niño), 2023, centre del país

Al-Shabaab (Al-Qaeda)

Camps de desplaçats interns

Sudan del Sud

Conseqüències

Plujes durant 4 anys

Guerra civil Sudan

Possibles solucions legislatives internacionals per els refugiats climàtics

- Revisar la Convenció relativa a l'estatut dels refugiats de 1951
- Crear una nova Convenció sobre els refugiats climàtics
- Crear departament ONU drets humans – canvi climàtic → guiar acció internacional
- Complir amb les obligacions climàtiques internacionals

Les persones refugiades sirianes al Líban

KARIA
ongd catalana

**EDU
ALE**

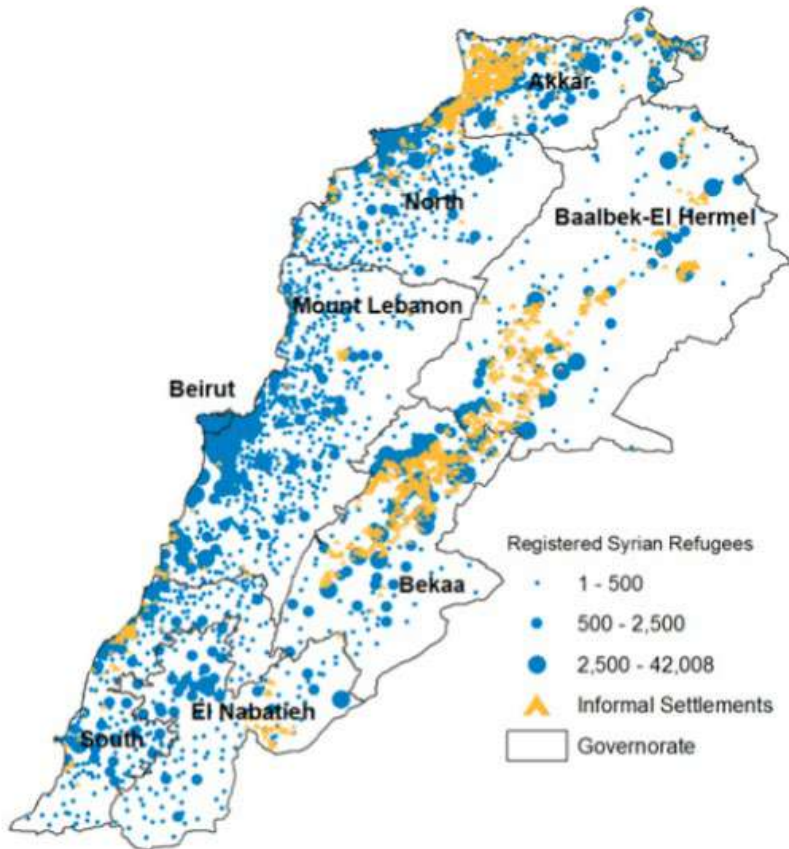
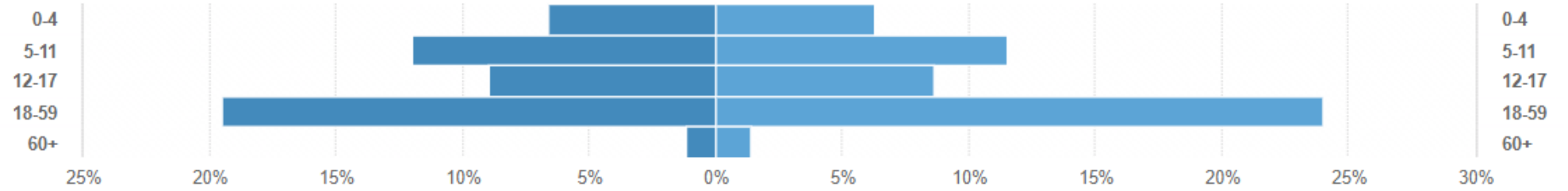

El Líban

Líban: 10,452 km² - 5,296,814 inh (estimació 2022)

Male Female

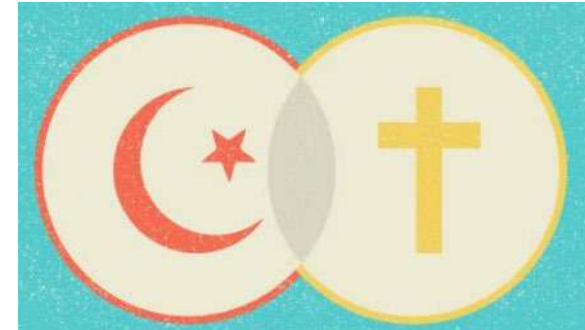

Bekaa	38.3%	302,253
North Lebanon	28.1%	222,239
Beirut	22.3%	176,182
South Lebanon	11.3%	89,168

Al voltant de 1.5 milions de refugiats

Tensions entre libanesos i sirians

Equilibris demogràfics entre diferents faccions religioses

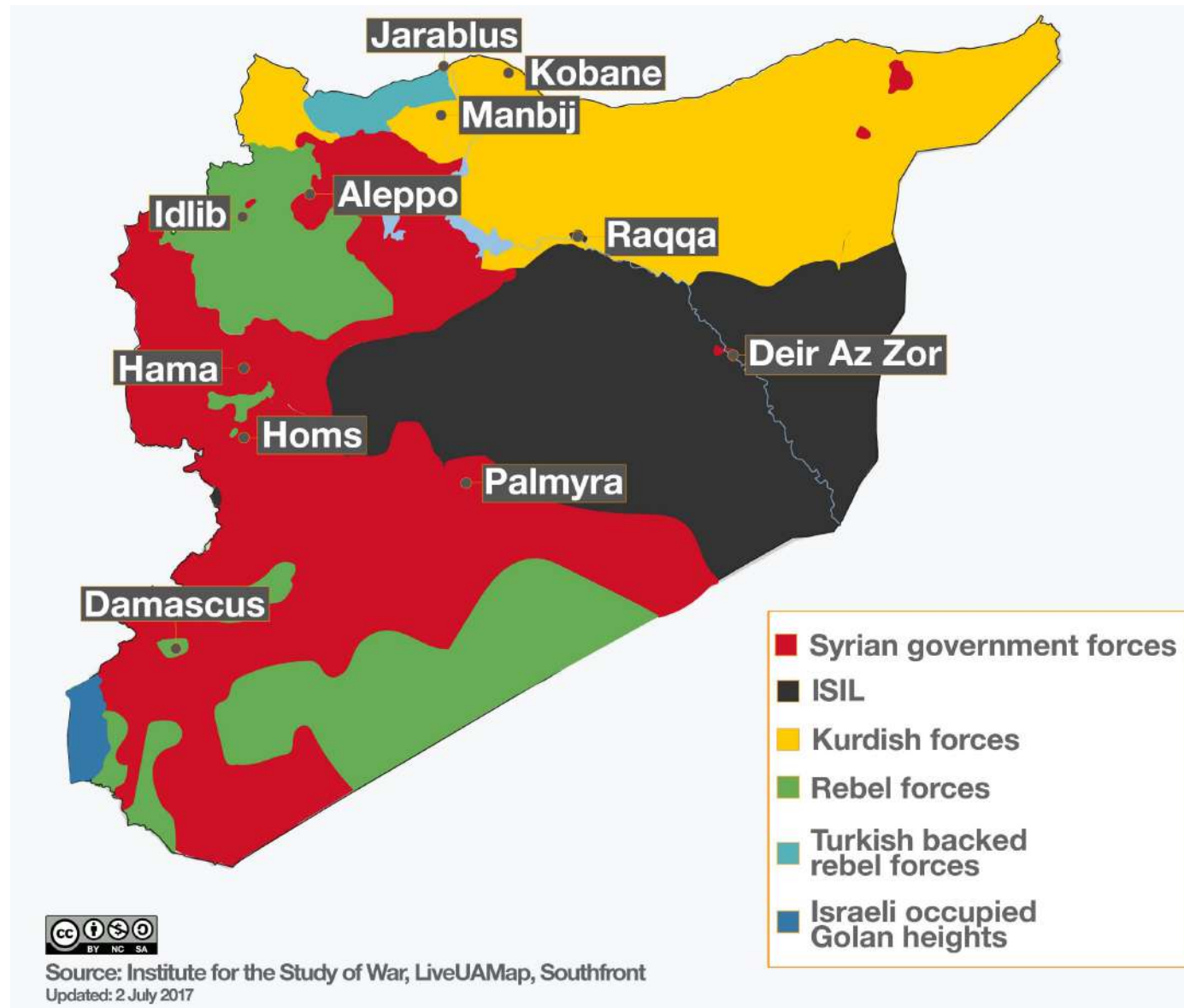
Crisis econòmica – competició dins del mercat laboral

Escassetat de serveis bàsics - aigua, electricitat, gestió residus

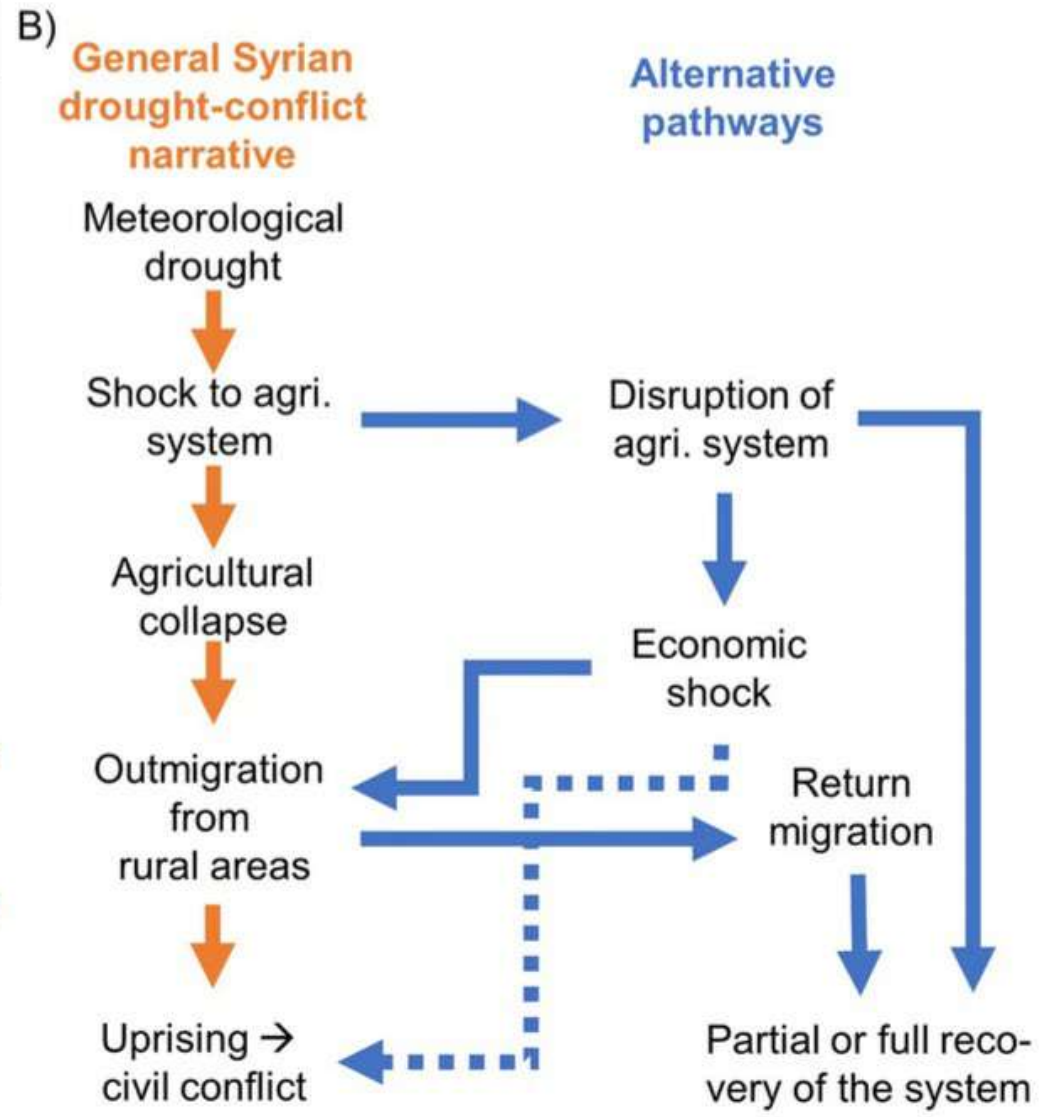
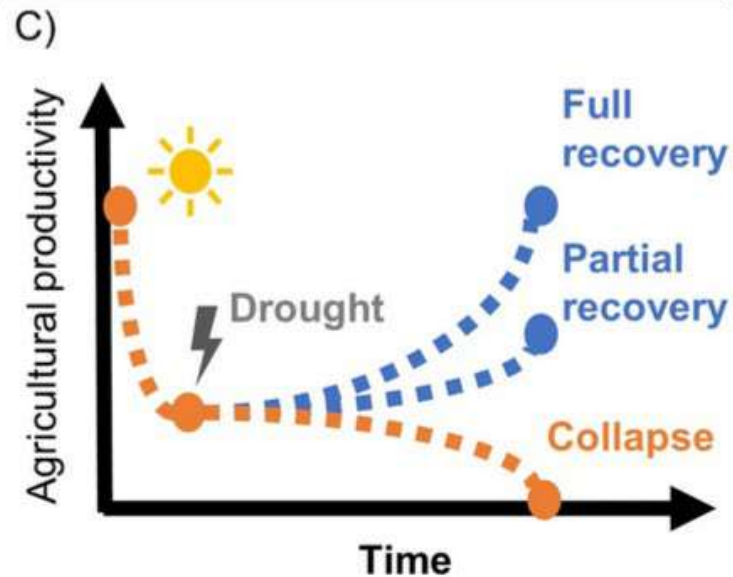
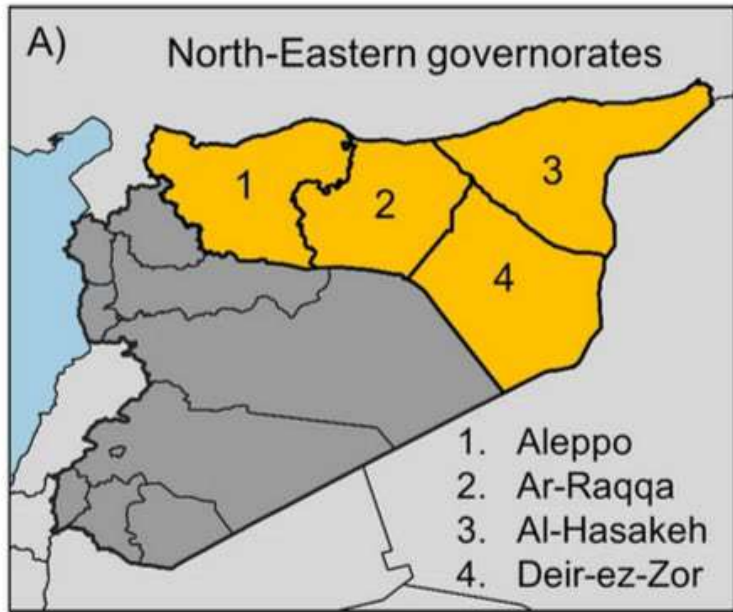

La guerra de Síria (2012-present)

Fotografia Febrer 2017

Canvi climàtic i guerra de Síria

Conclusions estudi Eklund, 2022

- La "narrativa siriana del conflicte climàtic" ha rebut molta atenció als mitjans de comunicació i als cercles polítics, i s'ha convertit en freqüent exemple de **"conflicte induït pel clima"**, tot que científicament **no s'ha pogut demostrar una relació causal**
- El **sistema agrícola és fonamental** per entendre la **vulnerabilitat** i els **impactes de la sequera de l'estrès climàtic a les societats**.

Refugiats sirians, un exili sense retorn

ALKARIA
ongd catalana

EDU
ALE

- Quines haurien de ser les responsabilitats polítiques i socials dels governs/empreses dels països més emissors?
- Quines haurien de ser les responsabilitats polítiques i socials dels habitants dels països més emissors?
- Relació entre les desigualtats econòmiques i el canvi climàtic
- Sabeu més exemples de refugiats/desplaçats interns climàtics?
- Creieu que una menor resistència a nivell ecològic (degut a una llarga exposició a sequera/pluja/etc) pot implicar una menor resistència social?
- Les conseqüències d'anys prolongats de cultius fallits afecten de la mateixa manera a Catalunya que a Somàlia? Per què?